

Wetenschappelijk nepnieuws: de kanarie en de canard

Posted on 19 december 2020 by Michiel De Jong

De goedheiligman had Nederland nog niet verlaten, of minister Kajsa Ollongren kwam op 6 december 2020 met een voorstel om social media platformen de taak te geven op nepnieuws te controleren. Hiermee zou het bestaande beleid van onder andere Facebook om Zwarte Piet van haar platform te bannen steeds meer officieel overheidsbeleid worden. De Tweede Kamer floot Ollongren terug. Dat lijkt echter niet meer dan een tijdelijke tegenslag voor de minister.

Wetenschap en nepnieuws

De wetenschap staat in de startblokken om haar aandeel in deze toekomstige controlerende taak op zich te nemen. In april van 2020 heeft de KNAW het boek "Doen, durven of de waarheid" met als ondertitel "Democratie in digitale tijden" uitgegeven. De Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen is het instituut dat de kwaliteit en integriteit van de Nederlandse wetenschap bewaakt.

In het boek worden wetenschappelijke onderzoeken gepresenteerd met speciale

aandacht voor de gebruikte methode van onderzoek. Het doel ervan is dat we meer vertrouwen krijgen in de wetenschappelijke methode. Een tweede doelstelling staat aangegeven in het voorwoord, geschreven door Robbert Dijkgraaf. De wetenschap is volgens hem het beste medicijn tegen nepnieuws. De wetenschap is:

- De meest betrouwbare producent van feiten en analyses en arbiter in waarheidsvinding.
- Direct slachtoffer van nepnieuws en alternatieve feiten.
- Kritisch beschouwer. Zij kan nepnieuws analyseren, in een context plaatsen en oplossingen suggereren.

Helaas bewijst het boek zelf inhoudelijk het tegendeel. Het bevat het artikel: “Van mening veranderen op Twitter? Zwarte Piet als casus”, geschreven door hoogleraar Catarina Dutilh Novaes en anderen. Het onderzoekt hoe BN’ers de Nederlandse bevolking onderwijzen over de ware racistische betekenis van Zwarte Piet. Dit artikel is aantoonbaar eenzijdig en vooringenomen. De uitgangspunten zijn onderbouwd met meningen in plaats van bronnen.

De schrijvers beweren dat Zwarte Piet vanuit historisch perspectief een koloniaal figuur is en verbonden met trans-Atlantische slavernij. Dit is een gedachte waar de wetenschap, ondanks honderden gepubliceerde onderzoeken, nooit duidelijke bronnen voor gevonden heeft. Het artikel is propaganda verpakt als wetenschap. Het laat zien dat de wetenschap zonder onderbouwing partij kiest in maatschappelijke discussies en zelf vervaardiger en verspreider is van alternatieve feiten en nepnieuws.

Postkoloniale wetenschap

Wetenschap behoort objectief de waarheid te onderzoeken. Dat betekent onder andere dat wetenschappers hun onderzoek uitvoeren zonder vooringenomen standpunt. In de praktijk is dat vrijwel onmogelijk. Elk individu heeft meningen, belangen en een wereldbeeld dat van invloed kan zijn op de resultaten van een onderzoek.

Voor de wetenschap als geheel hoeft dat geen probleem te zijn als er voldoende diversiteit is aan perspectieven. Een vooringenomen onderzoek door wetenschapper A zal dan weersproken worden door wetenschapper B. Bij nader inzien blijkt dat B bronnen en argumenten op tafel kan leggen waarmee het onderzoek van A kan worden gefalsificeerd. Probleem opgelost.

In de wetenschap van de 21e eeuw heeft de ideologie van het postkolonialisme een dwingende invloed gekregen. Dit blijkt uit de vele eenzijdige onderzoeken over vermeende gevolgen van kolonialisme en de pressie om diverse disciplines in de wetenschap te dekoloniseren. Tegenspraak is in de praktijk nauwelijks mogelijk omdat dat door de ideologie steevast als racistisch wordt bestempeld.

Volgens het postkolonialisme heeft het Westen een te grote invloed op de wetenschap. Deze moet daarom herijkt worden met meer niet-westerse wetenschap. Dat houdt in dat meer wetenschappers met een niet-westerse achtergrond betrokken worden en meer kennis uit andere culturen.

Dit leidt tot een paradox. De wetenschap is inherent verbonden aan de westerse beschaving. Het idee dat waarheid los staat van ideologie en religie is een inzicht dat in de 17e en 18e eeuw in Europa is ontwikkeld. Het is bekend geworden onder de term Verlichting. Andere culturen hebben deze stap nooit gemaakt. Zij hebben wel kennis vergaard, maar niet volgens de wetenschappelijke methode. De scheiding tussen waarheid en ideologie is een bepalende eigenschap van de westerse wetenschap en deze basis wordt nu losgelaten onder invloed van het postkolonialisme.

De huidige postkoloniale wetenschap beschouwt kennis uit andere culturen, ondanks het gebrek aan objectieve onderbouwing, als gelijkwaardig aan de westerse wetenschap. We krijgen te maken met verschillende “narratieven”. De waarheid wordt afhankelijk van de afkomst of huidskleur van de onderzoeker. De positie van het postkolonialisme is zo sterk dat dergelijke onzinnige ideeën binnen Nederlandse universiteiten worden getolereerd, gefaciliteerd en gedoceerd.

De kanarie en de canard

Het gevolg laat zich raden. Mensen krijgen steeds minder vertrouwen in de wetenschap. Er ontstaat een alternatief onderzoekcircuit met eigen publicatieplatformen en discussiegroepen. De wetenschap zet deze onafhankelijke onderzoekers weg als racisten, witte mannen, complotdenkers en verspreiders van nepnieuws.

Natuurlijk worden er onwaarheden verkondigd binnen deze groepen. Toch is het te makkelijk en vanuit de wetenschap ongeloofwaardig om deze alternatieve groepen a priori als nepwetenschap te beschouwen.

Wetenschappers zijn menselijk en feilbaar. De wetenschap als geheel is dat, juist vanwege het gebrek aan interne kritiek, ook. Dat bewijst alleen al het genoemde boek van de KNAW.

De wetenschap wil het monopolie op kennis behouden. Haar eerste reflex is critici de mond te snoeren door ze te weren van platformen. De wetenschap zou critici juist moeten uitnodigen. Alternatieve onderzoeken kunnen dan gewogen, bediscussieerd en indien nodig overgenomen worden.

De wetenschap heeft de afgelopen decennia op grote schaal nepnieuws verspreid over Zwarte Piet. Dit heeft in 2020 geleid tot censuur door social media platformen. Het is een waarschuwing voor wat ons te wachten staat. Het ligt in de lijn der verwachting dat nieuws en kennis verder gecensureerd gaan worden. Zwarte Piet is de kanarie in de kolenmijn. Zijn vermeende verbondenheid met het kolonialisme en trans-Atlantische slavernij is een canard.

Zwarte Piet is inmiddels weer naar Spanje vertrokken, maar de wetenschap is nog lang niet van hem af.